

Gdyński Szlak Modernizmu

Trasy architektoniczne – część III

Modernizm Wzgórza Focha, Dochodowa Abrahama i Przedwojenna Lipowa

Zapraszamy do zapoznania się z trzecią częścią wydawnictwa w cyklu Gdyńskiego Szlaku Modernizmu pt. *Trasy Zwiedzania Szlaku*. W niniejszej mapie prezentujemy trzy trasy – rekomendowanych spacerów architektonicznych, których wspólną osią narracji jest opowieść o modernizmie międzywojennym Gdyni: „*Modernizm Wzgórza Focha*”, „*Dochodowa Abrahama*” oraz „*Przedwojenna Lipowa*”.

Od 2011 r. w ramach projektu Gdyński Szlak Modernizmu są organizowane otwarte, cykliczne architektoniczne dla mieszkańców i turystów. Spacerują certyfikowani przewodnicy turystyczni, a także badacze i eksperci gdyńskiego modernizmu.

Trasa „Modernizm Wzgórza Focha”

Trasę wzniesieniami Redłowa oraz Wzgórza Św. Maksymiliana, które przed wojną nosiło nazwę Wzgórze Marszałka Focha i było przeznaczone pod budowę osiedli wielorodzinnych oraz willowych warto rozpocząć przed siedzibą niegdyńskich Miejskich Zakładów Komunikacji zaprojektowanych (jako praca konkursowa) przez Zbigniewa Kupca a dzisiaj mieszczącą Pomorski Park Naukowo-Technologiczny. Po przeciwległej stronie Alei Zwycięstwa, niemalże naprzeciw hal łukowych dawnej zajezdni napotkamy tajemniczą realizację osiedla przy ul. Kaczewskiej, z trzema domami mieszkalnymi o charakterystycznej elewacji z szarej cegły, zaprojektowanymi dla Wojskowego Funduszu Kwaterunkowego przez warszawską architekturkę Wandę Boerner-Brzechffę vel Przewłocką.

Idąc na niemalże sam szczyt wypiętrzenia Kępy Redłowskiej, dochodzimy do ul. Wojewódzkiej, na której znajdziemy znakomite realizacje zaprojektowane przez Jerzego Świdlińskiego, w tym zespół domów bliźniaczych zbudowanych w 1937 dla TBO (Towarzystwo Budowy Osiedli) oraz willę Stanisława Bilińskiego (budowa 1938-1939), której współautorem był Antoni Śpiewakowski, uznany po wojnie architekt wnętrz.

Schodząc nieco w dół docieramy do równoległej położonej na zachodnim stoku redłowskiego wzgórza – ulicy Kasztelańskiej, przy której znajdziemy bardzo ciekawe realizacje willowe - Marii Kowalskiej pod numerem 1 oraz Bronisława Romańskiego pod numerem 8. Kolejną równoległą ulicą schodząc w dół na zachód jest ulica Hetmańska przy której TBO wybudowało kompleks 10 domów jednorodzinnych według projektu Tadeusza Jędrzejewskiego (od numeru 10 do 24) oraz 16 domów bliźniaczych, będących dziełem Feliksa Godlewskiego. Całe osiedle budowano w latach 1933-1935.

Idąc w kierunku północnym dojdziemy do ulicy Marszałka Focha, przy której znajdziemy osiedle domków szeregowych projektu Wł. Prochaski, T. Jędrzejewskiego i St. Garlińskiego w ramach założonej przez tego pierwszego Spółdzielni Budowy Mieszkań Ekonomicznych (SBME). Po drodze warto zajrzeć na ulicę Legionów, gdzie zachowały się ciekawe realizacje modernistycznych domów mieszkalnych.

Trasa znajduje swój finał przy kościele p. w. św. Antoniego stanowiącego strzelistą dominantę nad całym wzgórzem i samą Gdynią. Prace projektowe i koncepcyjne klasztoru i kościoła [w duchu ekspresjonizmu ceglanego nawiązującego także do gotyku, typowego dla tej części Europy] trwały w latach 1934-1936, a ich autorem był Zbigniew Kupiec. W 1938 roku powstał klasztor, zaś wybuch wojny uniemożliwił rozpoczęcie budowy kościoła, która trwała w latach 1957-1974.

Gdyński Szlak Modernizmu

Trasy zwiedzania – część III 200 m

- Modernizm Wzgórza Focha
- Dochodowa Abrahama
- Przedwojenna Lipowa
- Inne budynki

Trasa „Modernizm Wzgórza Focha”

1. Miejskie Zakłady Komunikacji

Al. Zwycięstwa 96/98
proj. Zbigniew Kupiec
1938-1939

2. Zespół domów mieszkalnych

ul. Kaczevska 1/3/5
proj. Wanda Boerner-Brzechffa
1938-1939

3. Dom A. Platte

ul. Legionów 93
proj. Maksymilian Zuske
1938

4. Dom dr. Michała Drwięgi oraz J.B. Eriksson

ul. Legionów 87
proj. Włodzimierz Prochaska
1936-1937

5. Dom Jerzego Grabowskiego

ul. Hallera 10
proj. Jan Lange i Władysław Lewandowski
1937-1938

6. Zespół domów bliźniaczych zbudowanych dla TBO

ul. Wojewódzka 13-31 oraz 18-36
proj. Jerzy Świdliński
1936-1937

7. Willa Stanisława Bilińskiego

ul. Wojewódzka 4
proj. Jerzy Świdliński i Antoni Śpiewakowski
1938-1939

8. Willa Marii Kowalskiej

ul. Kasztelańska 1
proj. Jan Goździewski
1936-1937

9. Willa Bronisława Romańskiego

ul. Kasztelańska 8
proj. Jerzy Müller
1937-1938

10. kompleks TBO

ul. Hetmańska 14-24
proj. Tadeusz Jędrzejewski
1933-1935

11. kompleks domów bliźniaczych TBO

ul. Hetmańska 35-37
proj. Feliks Godlewski
1933-1935

12. Willa Adolfa Stempkowskiego

ul. Legionów 71
proj. Narcyz Obrycki
1936-1937

13. Kamienica Heleny i Stanisława Gotowałow

ul. Legionów 56
proj. Halina Migurska
1935-1936

14. Osiedle SBME

ul. Marszałka Focha 6-28 i 5-29
proj. Wł. Prochaska, T. Jędrzejewski, St. Garliński
1934

15. Domki seria E (dla SBME)

nr 12-14-16
ul. Reja 12-22
proj. Wł. Prochaska
i Faza 1936-1939

16. Dom Czesława Jakubowskiego

ul. Legionów 42
proj. Czesław Jakubowski
1938

Dom Leona i Marii Kinów

17. Dom Leona i Marii Kinów

ul. Ujejskiego 28
proj. Tadeusz Jędrzejewski
1938-1939

18. Kościół pod wezwaniem św. Antoniego

ul. Ujejskiego 40
proj. Zbigniew Kupiec
konsepce i projekty: 1934-1939,
budowa: klasztor 1938,
kościół 1957-1974

Trasa „Dochodowa Abrahama”

Spacer rozpoczynamy od przecięcia ulic Abrahama z 10 Lutego, czyli w miejscu, gdzie powstał pierwszy gdyński woonerf (ulica pieszo-samochodowa). Trasa „Dochodowa Abrahama” to przede wszystkim przykłady dobrze zachowanych, miejskich, modernistycznych kamienic czynszowych z drugiej połowy lat 30., w których zwracają uwagę zarówno detale elewacji, jak i luksusowo wykończone wnętrza.

W miejscu startu trasy rolę modernistycznych witaczy pełnią dwie narożne kamienice (10 Lutego 5 i 10 Lutego 7), pod których koncepcją podpisał się znakomity gdyński architekt Stanisław Ziółowski, autor m.in. słynnego „Bankowca”. Pierwszą, zbudowaną w nurcie luksusowym dla Bolesława i Genowefy Orłowskich, architekt zaprojektował wspólnie ze Zbigniewem Kupcem, absolwentem

tej samej uczelni (Politechniki Lwowskiej). Vis-à-vis kamienicy Orłowskich, uwagę przyciąga zaledwie dwukondygnacyjna kamienica Mariana Jaszczynskiego. W przypadku tej realizacji koncepcja dynamicznie ewaluowała. Jeden z projektów arch. Jana Goździewskiego zakładał 5 i 6 kondygnacyjną, awangardową bryłę z pełni przeszklonym narożnikiem typu „streamline” oraz dodatkowym oknem pasmowym biegnącym wzdłuż ostatniej kondygnacji. Prawdopodobnie ze względów na wysokie koszty realizacji, ten projekt, jak i kolejne koncepcje architektów St. Ziółowskiego i N. Obryckiego nie zostały w pełni zrealizowane. Ulica Abrahama miała przed wojną pełnić rolę jednej z głównych dróg komunikacyjnych miasta. Po wojnie ulica została zdegradowana do roli wewnętrznej ulicówki o funkcji głównie mieszkalno-usługowej. Dziś Abrahama stanowi alternatywę dla gwarnej Świętojańskiej, konkurując z nią m.in. ofertą kawiarni i małej gastronomii. Idąc lewą stroną trasy pod numerami 37 i 41, warto zwrócić uwagę na dwie kamienice zaprojektowane w duchu stylu międzynarodowego. Kamienica firmy „Pantarei” [proj. Z. Kupca, T. Kossaka], jako jedna z nielicznych w Gdyni została, wykończona wewnątrz klatki schodowej czarnym i beżowym marmurem. Większość z realizacji na trasie to popis sztuki międzywojennych mistrzów szlachetnych tynków kamiennarskich. Cyklika często imitowała kamień, zaś skład jej mieszanki, pozostawał pilnie strzeżoną tajemnicą cenionych przed

wojną producentów budowlanych. Po prawej stronie trasy napotkamy kolejną luksusową kamienicę dochodową – I. Reicha i W. Birnbauma zaprojektowaną przez absolwenta lwowskiej politechniki Edwarda Fuhrschmieda. Kamienica ta posiada jedną z najpiękniejszych klatek schodowych, w tym oryginalne wzory lastrico oraz rzeźbiarsko uformowaną, trójbiegową klatkę schodową z efektowną „duszą”.

Na odcinku Abrahama, pomiędzy Żwirki i Wigury oraz Armii Krajowej, spotkamy dwie kamienice o ciekawych portalach wejściowych. Na portalu jednej z nich (Abrahama 45) zwróćmy uwagę na ręcznie namalowany wzór kaszubski. Na końcu ulicy Abrahama czeka na nas oryginalna realizacja projektu Narcyza Obryckiego, w której zwracają uwagę wywukłone przez architekta horyzontalne listwy okienne, dekoracyjne podziały okien, zaś wewnątrz klatki kolorowe „gorseciki” na posadzce. Trasa Abrahama to także fragment ulicy Władysława IV, w której Kamienica Danków z efektownym wnętrzem klatki, czy starannie odnowiona Kamienica Henryka Chudzińskiego proj. Jerzego Müllera oraz Stefana Reychmana.

Kamienica B. i G. Orłowskich

1. Kamienica B. i G. Orłowskich

ul. 10 Lutego 5
proj. Stanisław Ziółowski, Zbigniew Kupiec
1935

2. Kamienica Jaszczynskiego

ul. 10 Lutego 7
proj. St. Ziółowski, Narcyz Obrycki
1934-1935

3. Kamienica Zygmunta i Józefa Suskich

ul. Abrahama 29
proj. Maksymilian Zuske
1939

4. Kamienica Natalii Pomeranz i Franciszka Shenkela

ul. Abrahama 26
proj. pierwotny – arch. Stanisław Żwirski, proj. zamienny – arch. Jan Bochniak
1935

Kamienica Reicha i Birnbauma

Kamienica Jaszczynskiego

5. Kamienica Israela Reicha i Wolfa Birnbauma

ul. Abrahama 28
proj. Edward Fuhrschmied
1936

6. Kamienica Dochodowa

ul. Batorego 4
proj. Feliks Godlewski
1935

7. Kamienica Spółki „Pantarei”

ul. Abrahama 37
proj. Z. Kupiec, T. Kossak
1938-1939

8. Kamienica Makarego Gliszczynskiego

ul. Abrahama 41
proj. Władysław Madela
1938

9. Kamienica Stefana Kaliszczyka

ul. Abrahama 45
proj. Tadeusz Jędrzejewski i Leon Bochniak
1936-1937

10. Kamienica Dr. Schwartza

ul. Abrahama 49
proj. Leon Mazalon
1936-1939

11. Kamienica Horyńskich

ul. Abrahama 71
proj. Narcyz Obrycki
1935-1936

12. Kamienica Danków

ul. Władysława IV 49
proj. Zbigniew Kupiec
1936-1937

13. Kamienica Henryka Chudzińskiego

ul. Władysława IV 53
proj. Jerzy Müller
1935-1936

14. Dom Stanisława Pytla

ul. Władysława IV 57
proj. arch. Stanisław Żwirski
1933-1934

Trasa „Przedwojenna Lipowa”

Przed wojną ulica Lipowa, a dzisiejsza Żołnierzy I Armii Wojska Polskiego, była miejscem realizacji jednych z najciekawszych modernistycznych willi oraz wolnostojących domów mieszkalnych. Wspinająca się leniwie od Śródmieścia, w kierunku Kamiennej Góry, ulica Lipowa stała się przed wojną pożądanym i prestiżowym adresem m.in. ze względu na spokojne, malownicze położenie oraz bliskość centrum miasta. Początek trasy stanowią dwie bardzo efektowne realizacje Dom Inżyniera oraz położona na niewielkim wzniesieniu, na styku trzech ulic [Bema, Krasickiego i dawnej Lipowej] Willa Nina zwracająca uwagę ciekawą bryłą oraz interesującym detałem m.in. oryginalnymi oknami akwariowymi i stalowym masztem flagowym. Willa Nina zaprojektowana przez Eustachego Morawskiego, niczym modernistyczna strażnica strzegła wejścia do tej prominentnej przed wojną tej części Gdyni. Dom Inżyniera był budowany sukcesywnie od 1935 r. ze zbiorów pieniężnych oraz składek członkowskich, stanowiąc w zamierzeniu fundatorów obiekt otwarty o charakterze szkoleniowo-kulturalnym oraz jako miejsce spotkań lokalnych inżynierów i architektów. Obiekt został dopiero niedawno [w 2018 r.] przebudowany do stanu możliwie zbliżonego do projektu z 1935 r. - duetu znakomitych architektów gdyńskich Tadeusza Jędrzejewskiego i Władysława Lewandowskiego. Dawna Lipowa stanowi prawdziwe wyzwanie dla wnikliwych obserwatorów, a zarazem źródło inspiracji dla historyków i konserwatorów zabytków. Autorzy kolejnych obiektów na trasie [numery 16, 18, 18A; Mariacka 2; i dalej dawna Lipowa 26, 21, 23, 25, 27] to nazwiska doskonale znane miłośnikom gdyńskiej architektury – Stanisław

Żwirski, Jerzy Müller, Włodzimierz Prochaska, Stanisław Garliński, Leon Mazalon, Antoni Śpiewakowski, Maksymilian Zuske. Włodzimierz Prochaska jako młody absolwent Politechniki Warszawskiej, projektuje jedne z pierwszych w swojej karierze obiektów modernistycznych [w 1927 r. Willę „Nałęcz” oraz Willę „Rewę”]. Większość obiektów na trasie zostało niestety częściowo przebudowanych, lub nie zawsze udanie odnowionych. Nadal jednak architektura trasy zdradza swoje modernistyczne proveniencje, intrygując, zmusza nas do wnikliwej obserwacji, także drugiego planu - m.in. dostrzeżemy na trasie z innej perspektywy takie ikony modernizmu jak Dom Opolankę czy Willę Piotrowskiego [Trasa Kamienna Góra]. Drugi odcinek trasy doprowadzi nas ulicą Legionów do ul. Krasickiego - zespołu dwóch budynków mieszkalnych z 1936 r. [Krasickiego 36 i 38]. Obiekty posiadające portale o ciekawej kompozycji i dekoracyjnym detalu oraz oryginalnie zachowane tynki elewacji. Powróćmy do początku naszej trasy ulicą Krasickiego, wówczas po prawej stronie na wzniesieniu, ukazać nam się sylwetki modernistycznych willi - zbudowanych pod adresem dawnej Lipowej 16 a i 18a.

1. Dom Inżyniera

ul. I Armii Wojska Polskiego 13
proj. arch. Tadeusz Jędrzejewski, Władysław Lewandowski
1937-1939 oraz MS15 Architektura 2018

2. Willa Nina

ul. I Armii Wojska Polskiego 14
proj. Eustachy Morawski
1934-1935

3. Willa Marii Wiktorowiczowej

ul. I Armii Wojska Polskiego 16
proj. St. Żwirski
1934-1935

Dom mieszkalny przy ul. Krasickiego 36-38

Dom Anny Hamer

4. Willa Maritka

ul. I Armii Wojska Polskiego 18
proj. Jerzy Müller
1935-1936

5. Willa Bożydar

ul. I Armii Wojska Polskiego 18A
proj. Jerzy Müller
1935-1936

6. Dom Bronisławy

ul. I Armii Wojska Polskiego 20
proj. Stanisław Garliński
1935-1938

7. Willa „Rawa”

ul. Mariacka 2
proj. Włodzimierz Prochaska
1927-1929

8. Willa „Nałęcz”

[wł. Anny Nowodworskiej]
ul. I Armii Wojska Polskiego 26
proj. Włodzimierz Prochaska
1927-1930

9. Dom Anny Hamer

ul. I Armii Wojska Polskiego 21
proj. Leon Mazalon oraz Antoni Śpiewakowski
1937

10. Dom dr. Tadeusza Heynara

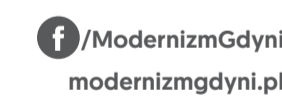
ul. I Armii Wojska Polskiego 23
proj. Jerzy Müller
1937

11. Willa „Fala”

ul. I Armii Wojska Polskiego 25
autor nieznan – 1927
proj. Jerzy Müller – 1936 [przebudowa]

12. Dom Marii i Piotra Orzechowskich

ul. I Armii Wojska Polskiego 27
proj. M. Zuske
1936-1938

Wydawnictwo dofinansowane ze środków Pomorskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej